

Het rampzalige succes van Parijs¹

Michiel Bussink

Bijna iedereen was opgelucht over het slagen van de klimaatonderhandelingen in Parijs, afgelopen december. Hèhè, eindelijk een beetje vooruitgang, was het overheersende sentiment. Terecht of niet? 'Historisch' versus 'het verdrag is een vorm van bedrog'.

De wat stijve, zeer ervaren en diplomatieke Laurent Fabius, de Franse minister van Buitenlandse zaken, kon zijn tranen nauwelijks bedwingen. Gevolgd door een minutenlange ovatie vanuit een zaal die zo'n beetje de hele wereld vertegenwoordigde, daar in Parijs op 11 december 2015. Dan moet er toch wel echt wat bijzonders aan de hand zijn. En ja, het droge feit alleen al – een akkoord in een wereld die op dit moment op veel plekken niet bepaald vreedzaam, verdraagzaam en coöperatief genoemd kan worden, is best een goede reden om een beetje emotioneel te worden. 'Leve de planeet, leve de mensheid, en leve het leven', zei gastheer president Hollande. Maar ook de inhoud van het klimaatakkoord van Parijs was aanleiding voor gejuich en superlatieven. 'Er is vandaag een geweldige prestatie geleverd door voor het eerst in de geschiedenis een voor alle landen geldend juridisch bindend klimaatakkoord te sluiten. We hebben onze kinderen en kleinkinderen een grote dienst bewezen', zei Sharon Dijksma, staatssecretaris van Milieu. Enthousiasme was er ook in de groene hoek. 'Historisch', vond GroenLinks Europarlementariër Bas Eickhout.

Kopenhagen-trauma

Behalve door het coöperatieve mondiale signaal en de inhoud van het akkoord, was de eruptie van vreugde psychologisch ook te verklaren door opluchting. Godzijdank niet weer een nieuw trauma à la Kopenhagen 2009, toen de verwachtingen van te voren hoog gespannen waren, maar de klimaatop eindigde zonder akkoord en de deceptie groot was. 'Ik hoop dat in Parijs niet weer mee te maken: heel surrealistisch die grote aantallen regeringsleiders die niet in staat waren om echt te onderhandelen', zei Eickhout vorig jaar in dit blad, terugblikkend op Kopenhagen. Nu tikte hij in de trein op de terugweg van Parijs zijn 'vragen en antwoorden over het Verdrag van Parijs', die het 'historische' karakter van de deal proberen te onderbouwen.

'Voor de eerste keer hebben alle 195 landen toegezegd klimaatbeleid te gaan uitvoeren zonder naar elkaar te wijzen. We doen allemaal mee', aldus Eickhout. 'Helaas wel pas na 2020, maar dat was ook de inzet van Parijs.' Wel zijn er bepaalde mechanismen ingebouwd om landen al eerder tot bewegen te manen. In 2018 voorziet het verdrag bijvoorbeeld in *global stocktaking* waarbij alle landen zullen kijken hoe het er voorstaat met het klimaatbeleid. Het klimaatpanel van de VN (IPCC) is gevraagd om in 2018 een Speciaal Rapport te publiceren over de doelstelling om onder anderhalve graad opwarming te blijven: welke emissiepaden zijn er nodig om op dat pad te blijven? 'Dat moet landen onder druk zetten om met ambitieuzere plannen te komen, liefst al in 2018.'

Dat klinkt nogal vrijblijvend, maar een van de lessen van Kopenhagen was een meer bottom-up-aanpak te volgen, waarbij de basis wordt gevormd door alle klimaatplannen van de deelnemende landen. 'Dat er nu al bijna 190 landen zijn met een klimaatplan kan moeilijk overschat worden. De wereld is definitief voorbij het Kopenhagen-trauma', volgens Eickhout. 'De vrijblijvendheid wordt gewoon steeds minder.'

Daarnaast is Parijs een steun in de rug voor groene koplopers. Investeerders weten waar ze hun dollars, euro's en yens moeten gaan inzetten: in duurzame energie en groene economie. 'Maar we kunnen niet achterover leunen. In die zin is Parijs slechts een startschot', vindt Eickhout. Hoe harder de maatschappij doorgaat met veranderingen van onderop, hoe makkelijker het zal zijn voor regeringen om in 2018, 2023 en zo verder met ambitieuzere plannen te komen. De Europarlementariër denkt dat die maximale 1,5 graad opwarming, daardoor in theorie binnen handbereik ligt.

Een vorm van bedrog

Behalve optimistische en hoopgevende signalen waren er ook negatieve – aan beide kanten van het klimaatspectrum: uit de milieuhoeck en uit die van Republikeinse presidentskandidaten in de VS. 'Het Verdrag is een vorm van fraude, een vorm van bedrog', zei bijvoorbeeld de Amerikaan James Hansen, een gerespecteerde voormalige NASA-wetenschapper, die als een van de eersten in de jaren tachtig klimaatverandering op de politieke agenda kreeg, in *The Guardian*: 'Het is bullshit dat ze zeggen: we hebben een klimaatdoelstelling en doen elke vijf jaar een beetje beter ons best.' Nuttelose woorden, uitsluitend beloften en géén actie, volgens hem. 'Zolang fossiele brandstoffen de goedkoopste brandstof blijven, zullen ze worden opgestookt.' Alleen forse belastingheffingen op CO₂-uitstoot zullen volgens hem in staat zijn het probleem van klimaatverandering te hanteren. Volgens Hansen is de illusoire suggestie van actie die Parijs uitstraalt, nog erger dan helemaal géén actie. Want daardoor heeft het publiek onterecht de indruk gekregen dat de klimaatcrisis wordt aangepakt of misschien zelfs opgelost. 'En dat voor een koopje, met halve maatregelen, zonder de economische en sociale machten die profiteren van de ecologische destructie, aan te pakken. Dat is de grootste teleurstelling.'

Volgens Hansen is de illusoire suggestie van actie die Parijs uitstraalt, nog erger dan helemaal géén actie

John Kerry, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, had enerzijds begrip voor Hansens kritiek, omdat het verdrag geen verplichtende reductiedoelstellingen kent. 'Maar alle landen moeten laten zien wat ze precies wel doen. Met als resultaat een heel duidelijk signaal richting de wereldmarkt dat mensen zich bewegen in de richting van CO₂-arme, CO₂-neutrale en duurzame energiebronnen.'

Roekeloos en schadelijk

Dat laatste is de Republikeinse presidentskandidaten een gruwel: Trump, Cruz en Rubio zijn allemaal nog klimaatontkenners, die zich verzetten tegen het Clean Power

Plan. Met dat plan probeert president Obama – buiten het in meerderheid Republikeinse congres om – het Verdrag van Parijs handen en voeten te geven. ‘Een belachelijk verdrag, een unilaterale ontwapening van onze economie, roekeloos en schadelijk voor de American Dream’, vond bijvoorbeeld kandidaat Rubio. Het klimaatontkenningsstadium waarin de Amerikaanse republikeinen nog steeds verkeren, doet in Europese ogen inmiddels lachwekkend aan. Volgens Hansen zijn deze republikeinen heimelijk misschien wel overtuigd van klimaatverandering, maar kunnen ze dat niet hardop zeggen, omdat ze daarmee hun campagnegeld van de olie-industrie mislopen.

‘In vergelijking met waar het op had kunnen uitdraaien, is het een wonder. In vergelijking met wat het had móeten zijn, is het een ramp.’

Eickhout denkt dat Obama een eventuele Republikeinse verkiezingsoverwinning voor zal proberen te zijn. ‘Waarschijnlijk zal hij het verdrag van Parijs ratificeren, voordat hij eind 2016 het Witte huis verlaat.’ Als China en de EU een beetje meehelpen, kan Parijs eind 2016 officieel van kracht worden. ‘Geen Republikein die dat dan kan tegenhouden, al zullen ze dat vast met rechtszaken gaan proberen.’

Een wonder en een ramp

Wat dichter bij huis noemt de Britse auteur George Monbiot op de website van *The Guardian* Parijs een ‘enorme mislukking’. Maar hij laat daar wel een analyse op volgen met een conclusie die alles mooi samenvat: ‘In vergelijking met waar het op had kunnen uitdraaien, is het een wonder. In vergelijking met wat het had móeten zijn, is het een ramp.’ Binnen de smalle marges van de officiële klimaatonderhandelingen is de uitkomst een succes, moet ook hij toegeven. Voor het eerst is er wereldwijd erkenning dat klimaatverandering beneden de 1,5 graden moet blijven. Maar buiten die smalle marges, ziet het er heel anders uit, vindt Monbiot. ‘Ik betwijfel of ook maar één van de onderhandelaars echt gelooft dat de temperatuurstijging onder de 1,5 graden zal blijven dankzij het verdrag. Zelfs de maximale 2 graden gaat met Parijs waarschijnlijk niet gehaald worden.’ Een grote omissie is volgens hem dat er bij de klimaatonderhandelingen alleen over uitstoot wordt gesproken en helemaal niet over het beperken van de winning van fossiele brandstoffen.

Koolstofbubbel

‘Dat gaan we dan zelf wel een handje helpen’, is onder Nederlandse klimaatactievoerders na Parijs vooral het strijdbare adagium. ‘Elke investering in fossiele industrieën is risicovol geworden,’ zei hoogleraar en klimaatwetenschapper Pier Vellinga, na afloop van de top in *De Telegraaf*. ‘Ik zou uw aandelen na vandaag heel snel van de hand doen’, sneerde hoogleraar Jan Rotmans op Twitter over Shell. Het akkoord is volgens hem de ‘doodsteek’ voor de Rotterdamse haven, als grootste koolstofknooppunt ter wereld, zei hij in het *AD*. Het beperken van de opwarming van de aarde tot twee graden Celsius, zoals het Verdrag van Parijs ambieert, betekent feitelijk het afscheid van kolen, olie en gas en dús de ondergang van de Rotterdamse haven. ‘Wat we in 150 jaar hebben

opgebouwd zullen we in 25 jaar moeten afbreken en opnieuw uitvinden. Natuurlijk kost dit op de korte termijn veel geld en banen, maar het is wel nodig.'

Rotmans woorden staan nogal in contrast met de weerbarstige werkelijkheid. De olieoverslag in de Rotterdamse haven is vorig jaar flink gestegen en Shell en ExxonMobil beloofden nog eens anderhalf tot twee miljard in hun Rotterdamse raffinaderijen te steken. Daarnaast wordt alle klimaatwinst die er wereldwijd geboekt wordt dankzij duurzame energie-investeringen, ruimschoots teniet gedaan door de groei van het vliegverkeer. Waar ook in Parijs weer niks over is afgesproken (op kerosine wordt helemaal geen belasting geheven) en dat zelfs geen issue meer lijkt voor het gros van de milieuorganisaties.

'De oliesector nadert zijn Kodakmoment: wie wil er nog investeren in filmrolletjes als je óók kunt investeren in producten van de toekomst?'

Toch voeden Rotmans' woorden de onzekerheid over investeringen en beleggingen in fossiele energie wel en dat zelfvervullende effect beoogt Rotmans met zijn stevige woorden ook ongetwijfeld. Parijs heeft de onzekerheid over de bestendigheid van de fossiele economie verder aangewakkerd. 'De oliesector nadert zijn Kodakmoment: wie wil er nog investeren in filmrolletjes als je óók kunt investeren in producten van de toekomst?' Zei Mark Campanale, Brits beleggingsexpert uit de Londense City in *de Volkskrant*. 'Fossiele beleggingen zijn, anders dan voorheen, absoluut geen veilige haven meer voor Nederlandse verzekeringspremies en spaar- en pensioengeld.' Geen fijne boodschap voor het ABP die 35 miljard euro aan aandelen in de fossiele industrie heeft zitten. Vooral ook niet voor die miljoenen Nederlandse toekomstige gepensioneerden wier pensioenen op lucht in de vorm van een koolstofbubbel blijken te zijn gebaseerd. Maar daarmee wél een nogal heftige drijfveer om dat geld als de wiedeweerga in meer degelijke spaarpotten te steken.

Bio

Michiel Bussink verbouwt eten, geeft workshops over eten en schrijft over eten. Onder andere in zijn boeken *Lekker Landschap*, *Ik eet dus ik ben* en *Smaakboek Achterhoeks fruit*.

Eindnoot

- 1 Dit artikel verscheen op 29 januari 2016 op *Down to Earth. Platform voor groene journalistiek en opinie*.